

Maun Sûresi

Ömer Faruk

28 Eki, 2019

<https://ilimvecihat.com>

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

- 1- Dini yalanlayanı gördün mü?
- 2- O ki yetimi sert bir şekilde kovar/kakar.
- 3- Miskini yedirmeye teşvik etmez.
- 4- Namaz kılanlara veyl olsun.
- 5- Onlar ki namazlarından gafildirler.
- 6- Onlar ki riyakârlık yaparlar.
- 7- Mâûn'u engellerler/vermezler.

Mâûn Sûresi âlimlerin geneline göre Mekkî, kimisine göre Medenî, kimisine göre ise ilk üç ayeti Mekkî, geri kalan ayetleri ise münafıklardan bahsettiği için Medenî olan bir sûredir. Allah-u âlem doğru olan da üçüncü görüştür.

1. AYET İLE İLGİLİ MESELELER:

a) "Din" kelimesi istilahta/şeriatta iki anlama gelir:

1) Hak olsun veya batıl olsun; tabi olunan yol, nizam, düzen. (Bkz: Âl-i İmran 19)

2) Hesap ve ceza (Bkz: Fatiha 4) Ayete her iki anlamın da verilmesi mümkündür; birinci anlama göre ayetin manası "*Allah (azze ve celle)'nin hükümlerini, ümmet-i Muhammed için razı olduğu hayat nizamını yalanlayanı gördün mü?*", ikinci anlama göre ise ayetin manası, "*Hesap ve ceza gününü yalanlayanı gördün mü?*" şeklindedir. Ayetin ikinci manasından ve daha pek çok ayetten anlaşılıyor ki, Arap müşriklerinin büyük bir kısmı [1] öldükten sonra dirilişi inkâr ediyorlardı. (Bkz: Yasin 78, Saffat 16-17)

b) Sûrenin "...gördün mü?" diye istifham (soru) cümlesiyle başlaması, kendisinden bahsedilecek kimsenin yaptıklarının taaccub edilecek, hayrete düşürecek çok çirkin eylemler olduğunu belirtmek ve bu sûreyi işitenin veya okuyanın dikkatini bundan sonra söylenecek olanlara çekmek içindir. Tıpkı, kötü bir eylemde bulunmuş bir kişinin ne yaptığını anlatmaya başlarken "*falanca ne yaptı gördün mü?*", "*biliyor musun falancanın ne yaptığını?*" demek gibi.

2. AYET İLE İLGİLİ MESELELER:

a) Yetim: Buluğ çağına ermeden önce babası vefat etmiş olan çocuğa denir.

Yetimlerin kalpleri kırıktır, ilgilenilmeye ve neşelendirilmeye ihtiyaçları vardır. Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yetimi terbiye eden, onun ihtiyaçlarını karşılayan kimseler için şöyle buyurmuştur: “Ben ve yetime kefil olan kişi cennette şu ikisi gibiyiz.” (Rivayet eden); “Ve Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şehadet ve orta parmağıyla işaret etti ve aralarını biraz ayırdı.” [2]

b) Allah (*azze ve celle*)’nin dinini ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden bu kimsenin en bariz kötü özelliklerinden biri yetimi sert/kaba bir şekilde kovması, kakması, terslemesidir. Ayette geçen *يَدُعُّ* (yedu’u) kelimesinin sertlik anlamını içermesi telaffuz edildiğinde de anlaşılmaktadır.

Yetimi kabaca kovmak ya;

1) Yetimin malını alarak onu hakkından mahrum etmekle olur. Nitekim Arap müşrikleri yetimin, babasından kalmış olan miras malına el koyarlardı.

2) Veya kapısına gelip ihtiyacı olduğu bir şeyi isteyen yetimi aşağılayarak kapıdan kovmakla olur.

3) Veyahut kişinin yetim çocuğu evine alıp köle gibi kullanmasıyla olur.

4) *يَدُعُّ* kelimesi *يَدَعُّ* “yedeu” (bırakıyor, terk ediyor) şeklinde de okunmuştur. Buna göre yetimi kabaca kovmak ona iyilikte bulunmamak, onu gözetmemek, ‘ne yaparsa yapsın’ diyerek kendi haline bırakmak ile de olur.

3. AYET İLE İLGİLİ MESELELER:

a) Allah (*azze ve celle*)’nin dinini ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden bu kimsenin en bariz kötü özelliklerinden biri de, bizatihi yardımda bulunmaktan aciz olsun veya olmasın, yardım edebilecek güçte olanların miskini yedirmeye teşvik etmemesidir.

b) Ayet “*Miskinin yemeğini vermeye teşvik etmez.*” şeklinde de manalandırılmıştır. Zira miskinin zenginler üzerinde hakkı yani malı vardır ve zenginin onu vermesi gerekir.

c) “*Miskini yedirmeye/yemeğini vermeye teşvik etmez*” ifadesiyle bu kimsenin, gücü yettiği zaman bizatihi yardım da etmeyen biri olduğuna işaret edilmektedir. Zira mal kendi cebinden çıkmamasına rağmen miskinin ihtiyacının karşılanmasına teşvik etmeyen birinin, bizzat yardımda bulunması hayli hayli düşünülemez. Bu nedenle ayete şöyle de mana verilebilir: “*Miskini*

yedirmeye teşvik dahi etmez.”

1-3. AYETLER İLE İLGİLİ MESELELER:

a) Şayet bu kimse, insanların -iyi ve kötü- bütün amellerinden hesaba çekilip en ufak bir zulme uğramadan amellerinin karşılığının verileceği güne iman etmiş olsaydı yetimi kovmaz, miskini doyurur ve doyurulmasına teşvik ederdi. Fakat kıyameti yalanladığı için bu vicdansızca işler ondan sadır olmaktadır. Çünkü kötülüğü emreden nefis, karşılığı olmadan bir şey vermemek ve tehlike durumu bulunmadığında zarar vermek/eziyet etmek üzere yaratılmıştır. Yetimden ve miskinden kendilerine yapılan iyiliğe karşılık vermeleri beklenmez ve onlardan bir zarar gelebilme tehlikesi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla kişiyi, yetime ve miskine rahmet etmeye itecek ve onlara kötü davranmaktan alıkoyacak tek bir etken vardır ki o da hesap ve ceza gününe iman etmektir. Keza kişiyi hırsızlık yapmaktan, zina etmekten, aldatmaktan vs. masiyetlerden alıkoyan da bu imandır.

b) Allah (*azze ve celle*)’nin dinini ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden kişinin birçok kötü fiilinden özellikle bu ikisinin zikredilmesi, bu fiillerin İslam’a aykırı olması bir tarafa, insani olmadığı için son derece çirkin ve kişiyi insanlar nezdinde seviyesiz kılan eylemler olduğuna ve ahirete iman etmeyen kişilerin genelinden bu tür insani olmayan eylemlerin sadır olabileceğine işaret etmek içindir.

4. AYET İLE İLGİLİ MESELELER:

a) Ayetteki **وَيْلٌ** “Veyl” kelimesi, helak olmak, şiddetli bir azaba çarptırılmak anlamlarında beddua içerikli bir kelime olmakla birlikte cehennemdeki bir vadinin ismi olarak da anlamlandırılmıştır. Birinci anlama göre ayetin manası, “namaz kılanlar helak olsunlar, şiddetli bir azaba çarptırılınsınlar” şeklinde olup ikinci anlama göre ise “namaz kılanlar için veyl vadisi vardır” manasına gelmektedir. Fakat ayetin “cehennemin veyl vadisine gidesiceler, orayı boylayasıcalar” diye her iki anlamın birleştirilerek manalandırılması da mümkündür.

b) Nasıl ki sadece 4. ayet ile yetinmeyip onunla ilgili olan bir sonraki ayeti de okuyor ve buna göre 4. ayeti anlıyor isek, aynı şekilde bütün İslamî meselelerde de bunu yapmalı; herhangi bir meseleyle alakalı bir ya da birkaç delil ile yetinmeyip bütün delilleri ele alarak neticeye varmalıyız. Aksi hâlde haktan saparız. Nitekim Mürcie, Harici, Mu’tezile, Cehmiyye gibi Ehl-i Sünnet dışı fırkaların Kur’an’a iman etmelerine, onu okumalarına ve ayetlerini tefsir etmelerine rağmen sapıtmalarının bir sebebi de budur.

5. AYET İLE İLGİLİ BİR MESELE:

“Onlar ki namazlarından gafildirler.” Yani namazlarını önemsemezler, namazlarına karşı gevşektirler. Namazdan gafil olmak şu şekillerden biriyle olur: [3]

1) Namazı beş vakit olarak kılmayıp ara sıra terk etmek. [4]

2) Namazı vakit içerisinde kılmamak. Bu kimseler kolaylarına gelince namazı vaktinde kılar, fakat dünyevi işlerinin yoğunluğu veya iş yorgunluğu veya normal bir hastalık sebebiyle veyahut sohbet bölünmesin, sohbet zamanı daralmasın, diziyi, filmi, haberleri, maçı kaçıracam gibi bahanelerle vakit çıktıktan sonra namaz kılarlar. Sanki çok basit bir iş yapmışlar gibi namazlarını vaktinde kılamadıklarından ötürü üzülmezler, sınırları gerilmez, moralieri bozulmaz. Aslında bir mü'minin, hiçbir şer'î özü olmadan bir vakit namazı eda etmediğinde adeta şok geçirmesi, dışarıdan bakan birinin onun moralinin bozuk olduğunu anlaması gerekir.

3) Daima veya genelde namazı vaktin sonlarına ertelemek. Kişi vaktin çıkmasına takriben 10-15 dakika kala namaza duracağı zaman ya sünneti kılmadan farza başlar veya sünnetle birlikte farzı kılacak olsa da hızlı kılacağından ne okuduğunu anlayamayacak ve bir de abdesti yoksa namazını daha da hızlandıracaktır. İşte bu durum, kişinin namazına önem vermediğini göstermektedir.

4) Rükünlerini ve şartlarını tam olarak yerine getirmeden namaz kılmak. Örneğin rukû' ve secde ederken ta'dîl-i erkâna uymamak, giydiği elbise şeffaf veya yırtık olduğu için kapatması gereken yerlerinin gözükmemesi ama zahmet edip de elbisesini değiştirmemesi veya dikmemesi gibi.

5) Namazlarında daima veya çoğunlukla ya zahiri anlamda (görünürde) veya batını olarak huşulu olmamak, tefekkür etmeden, düşünmeden namaz kılmak. Örneğin, kişinin çok kere bir yerini kaşması, burnunu karıştırması, sakalıyla oynaması, saatine bakması, bir özür olmadığı hâlde namazda sağa sola bakması gibi işler zahiri huşuya terstir. Keza kişinin, zihninin dünyevi işlerle meşgul olması nedeniyle daima veya çoğunlukla iki mi yoksa üç mü kıldığında şüphe etmesi onun namazına önem vermediğini gösterir. İbn-i Kesîr (rahimehullah) şöyle demiştir: “(Namazlarından gafildirler) lafzı bunların hepsini (beş şekli de) kapsar. Bunlardan herhangi biriyle vasıflanan her bir kişinin bu ayetten bir payı vardır (tehdidin altına o oranda girer). Kim de bunların hepsiyle vasıflanırsa ayetten nasibi tamamlanmış ve amelî (dinden çıkarmayan) nifak onun için kâmil olmuş olur.”

Namazdan gafil olmak namazı komple terk etmek olarak da açıklanmıştır. Ancak bu ayet, gafil olarak 'namaz kılanlardan' bahsettiği için bu görüş zayıftır. Bu görüş her ne kadar zayıf da olsa, eğer ki namazı vaktinden sonra kılanlar için böyle bir tehdit varsa, namazı komple terk edenler için ise hayli hayli bu tehdit geçerlidir. Kimi âlimler bu ayetle kastedilenleri bir sonraki ayetin tefsir ettiğini söylemişlerdir.

Seleften kimileri şöyle demişlerdir: "الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ" demeyen Allah'a hamd olsun." Zira Allah (azze ve celle) عَن harfi cerrinin yerine فِي harfi cerrini kullansaydı o hâlde mana "Onlar ki namazlarında gafildirler." olurdu ki bu, mü'minlere çok ağır gelirdi. Zira bir mü'min -mesela- namazda kaçınıcı rekâta olduğu konusunda yanılabilir. Nitekim Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) de namaza en çok özen gösteren biri olmasına rağmen birkaç kere namazında yanılmış ve sonra sehiv secdesi yaparak bunu düzeltmiştir.

6. AYET İLE İLGİLİ BİR MESELE:

"Onlar ki riyakârlık yaparlar." Yani onlar ki namazı Allah (azze ve celle)'ye yakınlaşmak, sevap elde etmek amacıyla değil; insanlar görsünler, işitsinler, meclislerde haklarında güzel konuşsunlar, sevsinler, dünyalık bir meta elde etsinler veya dünyalık bir meta ellerinden gitmesin diye namaz kılarlar. Onlar için önemli olan bu gayelerdir; Allah (azze ve celle)'nin görmesini ise umursamazlar. Yine onlar ki insanlar arasındayken namaz kılar fakat kendi başlarına kaldıklarında ise kılmazlar. Allah (azze ve celle) Nisa Sûresi 142. ayetinde böylelerinden şöyle bahsetmiştir: "...Onlar namaza kalktıkları zaman tembelce kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az (nadiren) anarlar."

7. AYET İLE İLGİLİ BİR MESELE:

Mâûn: "Su, ateş, çakmak, tuz, kova, tabak, sini, sandalye, iğne, tencere, balta, kitap gibi insanların ihtiyaç duydukları, değeri basit olan şey" anlamındadır. Yani ayetin manası şöyledir: "İnsanlar (mesela komşu) ihtiyaçlarını görmeleri için kendilerinden, kullanıp tekrar geri vermek üzere veya böyle olmadan değeri az bir şey talep etseler, verdiklerinde hiçbir zarar etmeyecekleri, o anda ihtiyaçları olmadığı ve kullanmayacakları hâlde bunu dahi vermezler." Cimrilikte had safhaya ulaşmış bu davranış, insanın şahsiyetini ciddi manada zedeler ve insanların gözünde sahibini değersiz kılar.

Ali (radiyallahu anhu) Mâûn'u 'zekât' olarak tefsir etmiştir.

4-7. AYETLER İLE İLGİLİ MESELELER:

a) Bilindiği üzere Allah (*azze ve celle*) Kur'an'da namaz kılmaktan/kılanlardan bahsederken 'namazı ikame etmek' ifadesini kullanır. Yine namaz kılanlardan bahseden bu ayetinde ise Rabbimiz (*azze ve celle*) bu ifadeyi kullanmamıştır. Çünkü namazı ikame etmek, yani namazı dosdoğru kılmak ile namazdan gafil olmak, namazda gösteriş yapmak ve değeri basit bir şeyi vermemek yan yana gelemezler. Zira namazı dosdoğru kılan birinden bu işler sadır olmaz. Allah (*azze ve celle*) şöyle buyurmaktadır: "...Namazı ikamet et. Çünkü namaz hayâsızlıktan ve münkerden alıkor..." (Ankebût Sûresi 45)

b) İşte bu üç sıfat münafıkların özellikleridir ve bunları kendisinde bulunduran kimseler için 'veyl' tehdidi vardır. Bu üç sıfattan biriyle vasıflanmış kişi ise münafıkların bir özelliğini kendisinde bulunduran ve bu tehditten Allah (*azze ve celle*)'nin bileceği kadar nasibini alacak biridir.

Ve'l-Hamdu lillâhi Rabbi'l-Âlemîn.

[1] Hepsi değil. Zira cahiliyye dönemine ait bazı şiirler onlardan kimisinin ahirete, amellerin karşılığının verileceğine inandıklarını göstermektedir. (Bkz: Gençlerle Tevhid Dersleri, 12.Ders: Arap Müşriklerinin Allah İnancı) Ancak kimi ilim ehline göre ise bu müşriklerin hepsi öldükten sonra dirilişi inkâr ediyorlardı.

[2] Buhari, Tirmizî, Ebu Dâvud.

[3] Bkz: Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm, İbn-i Kesîr.

[4] **Tenbih:** "Mâûn Sûresi 4-7. ayetler" başlıklı tefsir dersimizde İbn-i Kesîr (*rahimehullah*)'ın tefsirinden bu birinci şekli aktarıırken, dikkatsizlikten yanlış tercüme ederek bu şekli, namazı külliyyen terk etmek olarak aktardık. Birazdan da ifade edeceğimiz üzere külliyyen namazı terk eden kişi de bu ayete muhatap olmakla beraber, İbn-i Kesîr'in bahsettiği bu şekil gafil olmanın doğru tercümesi, bazen kılıp bazen ise terk etmektir.